

Mokyklos erdvės palankioms ugdymo(si) sąlygoms

2017
rugsėjis,
Nr. 6 (162)

ISSN 1822-4156

<http://www.designrulz.com/design/2015/09/educational-buildings-architecture-inspiration>

Pagrindiniai klausimai

Kas yra ugdymo(si) erdvė?

Kokios ugdymo(si) erdvės
tinkamiausios?

Kokią įtaką ugdymo(si)
erdvės daro mokymosi
pasiekimams?

Ugdymo(si) erdvės
Lietuvos mokyklose –
kokios jos?

Kokie ugdymo(si) erdvių
tobulinimo uždaviniai
Lietuvoje?

Kokios ugdymo(si) erdvių
tobulinimo iniciatyvos
Lietuvoje?

Ugdymo(si) aplinka, kaip vienas esminių kokybiško švietimo veiksnių, pastaruju metu yra ne tik užsienio, bet ir Lietuvos švietimo politikų dėmesio centre. Pagrindiniame šalies strateginiame dokumente *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“* teigiama, kad privalu visose mokyklose sukurti tinkamą mokymosi aplinką, nes ji, kaip ir mokymo programų kokybė, labai svarbi ateities visuomenės narių kūrybingumui ugdyti, o praktinių įgūdžių tobulinimo bazė yra ypač svarbi aukštesniesiems gebėjimams ugdyti.

Nevaržanti, atvira, komfortiška, estetiška, funkcionali, esant poreikiui lengvai pertvarkoma ugdymo(si) erdvė, aprūpinta daiktais, medžiagomis ir įranga, su kurių pagalba užtikrinamas kokybiškas ugdymas ir galimybė mokiniams dirbti grupėmis ar individualiai, atlikti projektinę ir praktinę veiklą, erdvė, kurioje sukurta reikiama informacinių komunikacinių technologijų infrastruktūra, didina ugdymo veiksmingumą ir kokybę.

Užsienio autorių tyrimai rodo, kad modernios ugdymo(si) erdvės turi teigiamą poveikį mokinių mokymosi pasiekimams. Tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis (TIMSS, PISA), aukščiausius gamtos mokslų rezultatus pasiekia šalys, kurių mokyklos nejaučia išteklių trūkumo ir yra aprūpintos mokslinėmis laboratorijomis.

Esamos sovietmečiu statytų mokyklų ugdymo(si) erdvių sąlygos neatitinka šiuolaikiniam ugdymo procesui keliamų reikalavimų ir nesudaro prielaidų siekti aukštesnių mokymosi rezultatų, nes ugdymo(si) erdvės nėra pritaikytos vaikų kūrybingumui ugdyti pagal jų amžių, individualioms jų veikloms ir darbui grupėse.

Lietuvoje švietimo įstaigų ugdymo(si) aplinkos modernizavimo svarba taip pat pabrėžiama *Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje, Nacionalinėje pažangos programoje, Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programoje* ir kt. Dalies mokyklų ugdymo(si) aplinka modernizuojama per projektą „Bendrojo ugdymo mokyklų (progimnazijų ir pagrindinių mokyklų) modernizavimas: šiuolaikinių mokymosi erdvių kūrimas“.

Kas yra ugdymo(si) erdvė?

Šiuolaikinė ugdymo(si) aplinka apima tiek socialinius, tiek fizinius aspektus. Tačiau šiame leidinyje analizuojama **fizinė ugdymo(si) aplinka**, nes ji vis

dažniau laikoma vienu svarbiausių veiksnių, siekiant užtikrinti sėkmingą ugdymo įstaigos veiklą, sudarant sąlygas mokiniams mokytis, perimti žinias ir dalintis jomis. Taigi mokyklos ugdymo(si) erdvės ir lauko aplinka turi įtakos visam ugdymo procesui.

Ugdymo(si) erdvė – tai švietimo įstaigų ar kitų švietimo teikėjų patalpos ir kitos su ugdymu(si) susijusios erdvės, t. y. mokyklos pastato fizinė erdvė su joje esančiomis priemonėmis, pritaikyta aktyviam mokinių ugdymui(si), individualiai ir įvairaus dydžio grupių praktinei ir teorinei veiklai, poilsiui, taip pat lauke įrengtos vaikų žaidimo ir saugaus eismo mokymo aikštelės.

Moderni kūrybingumą skatinanti ugdymo(si) erdvė suprantama kaip nevaržanti, atvira, komfortiška, estetiška, funkcionali, esant poreikiui lengvai pertvarkoma ugdymo(si) erdvė (klasė, specializuotas dalyko kabinetas, studija, laboratorija, dirbtuvės, sporto salė, ugdymo(si) procesui pritaikyti skaitykla, aktų salė, fojė, koridorius, valgykla, mokinių poilsiui skirtos erdvės), aprūpinta daiktais, medžiagomis ir įranga (funkcionaliais ir originaliais baldais, programose apibrėžtam ugdymo turiniui įgyvendinti reikalingomis darbo, kūrybos, vaizdinėmis priemonėmis), su kurių pagalba užtikrinamas kokybiškas ugdymas, galimybė mokiniams dirbti grupėmis ar individualiai, vykdyti projektinę ir praktinę veiklą, ir kurioje pagal poreikį sukurta informacinių technologijų infrastruktūra (2014–2020 metų Europos sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmoniškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.1.3-CPVA-R-724 priemonės „Mokyklų tinklo efektyvumo didinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašas).

Kokios ugdymo(si) erdvės tinkamiausios?

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) nurodoma, kad ugdymo(si) aplinka mokykloje turi atitikti higienos normas ir teisės aktų nustatytus mokinių saugos bei sveikatos reikalavimus. Tačiau mokykloms,

siekiančioms didesnės ugdymo(si) kokybės, kaip orientyras praverčia *Bendrosios programos, Geros mokyklos koncepcija, Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašai ir Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodika* (1 lentelė).

1 lentelė. Ugdymo(si) erdves nusakantys dokumentai ir jų nuostatos

Dokumentas	Nuostata
Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2008)	Aplinka, kurioje mokomasi, turėtų būti funkcionali, mobili, saugi ir higieniška, estetiška ir skatinanti kūrybingumą.
Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011)	Mokymosi aplinka mokykloje turi atitikti higienos normas, teisės aktų nustatytus mokinių saugos bei sveikatos reikalavimus ir laiduoti švietimo programų vykdymą.
Geros mokyklos koncepcija (2015)	Mokyklos ugdymo(si) erdvės turi būti įvairios paskirties, patogios, lengvai pertvarkomos ir pritaikomos įvairiai mokinių veiklai, jos turi pasižymėti ugdymąsi stimuliuojančia aplinka.
Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas (2015)	Kuriama moderni mokymo(si) aplinka, ugdymo procese naudojama įranga ir priemonės turi atitikti šiuolaikinę ugdymo(si) sampratą, ugdymo turinį, mokinių poreikius ir galias.
Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės (įsi)vertinimo modelis ir rodikliai (2016)	Pabrėžiama fizinės ir virtualiosios mokymosi aplinkos reikšmė ugdymui. Pabrėžiamas aplinkos kūrimo ir ugdymo ryšys, ugdymo proceso dalyvių įtraukimas į erdvių kūrimą. Vadovaujamosi atviros mokyklos, „mokymosi be sienų“, neformalių mokymosi bendruomenių ir nuolatinio mokymosi idėjomis.

Bendrosiose programose (2008) teigiama, kad aplinka, kurioje mokomasi, turėtų būti **funkcionaliai**, t. y. pritaikyta įvairių poreikių mokiniams ir įvairiems jų poreikiams, mobili: klasėje turi būti nesunku sukurti mažesnes erdves individualiai ar grupinei mokinių veiklai, pritaikyti erdvę veiklos specifikai, joje turi pa-

kakti erdvės judėti, ilsėtis ir veikti; įranga ir priemonės turi atitikti šiuolaikinio ugdymo proceso poreikius ir reikalavimus. Mokymosi aplinka turėtų būti **saugi ir higieniška**, t. y. darbo ir veiklos vietos turi būti ergonomiškos, tinkamai apšviestos, vėdinamos, nekenksmingos sveikatai, jose turi būti palaikoma optimali

darbui temperatūra. Mokymo(si) aplinka (patalpa, baldai, įranga, reikmenys ir kt.) turi būti **estetiška** (jauki ir skoninga, darni erdvė, daiktų ir spalvų kompozicijos požiūriu, pasižyminti mokinių darbų ekspozicijos požiūriu, pasižyminti mokinių darbų ekspozicijos kultūra) ir skatinanti **kūrybingumą** (skatinamas mokinių mąstymo novatoriškumas ir lankstumas, sudaromos sąlygos išvelgti problemas, mąstyti, eksperimentuoti, išgyventi kūrybos ir atradimo džiaugsmą, ugdomas palankumas naujumui, savitumui, laivinama vaizduotė, ugdomas jautrumas, smalsumas, atvirumas sau ir kitiems).

Geros mokyklos koncepcijoje (2015) nurodoma, kad ugdymo(si) erdvė turėtų būti dinamiška, atvira ir funkcionali. Ją apibūdina šie bruožai: „**klasės be sienų**“ (patogios, įvairios paskirties ir lengvai pertvarkomos erdvės, mokyklos patalpų naudojimo įvairovė, „klasės lauke“ ir kitoks mokyklos teritorijos pritaikymas ugdymui(si)); **ugdymąsi stimuliuojanti aplinka** (knygos,

detalių ir įrangos įvairovė, funkcionalūs ir originalūs baldai, spalvos, medžiagos, formos, apšvietimas, augalai, garsai, kvapai, patogi tvarka ir kt.); **mokinių indėlis kuriant aplinką** (įgyvendintos mokinių idėjos ir projektai, jų darbai, kūriniai, daiktai aplinkoje); **virtualioji aplinka** (mokyklos interneto svetainė, jos turinio ir naudojimo būdų įvairovė, gyvumas, populiarumas).

Remiantis *Geros mokyklos koncepcija*, kurioje aptariami mokyklos veiklos aspektai ir jų ryšiai, 2016 m. buvo atnaujintas mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo ir išorinio vertinimo modelis. Jį sudaro 4 mokyklos veiklos sričių – *rezultatai, ugdymas(is) ir mokinių patirtys, ugdymo(si) aplinkos, lyderystė ir vadyba* – 25 rodiklių sistema. Trečiosios srities – *ugdymo(si) aplinkos* – rodikliais pabrėžiama fizinių ir virtualiųjų mokymosi aplinkų reikšmė ugdymui. Vertinant šią sritį, atsižvelgiama į aplinkų kūrimo ir ugdymo ryšį, ugdymo proceso dalyvių įtraukimą į erdvių kūrimą (2 lentelė).

2 lentelė. Įgalinanti mokyti ugdymo(si) erdvė

3. Ugdymo(si) aplinkos	
3.1. Įgalinanti mokyti fizinė aplinka	3.1.1. Įranga ir priemonės
	3.1.2. Pastatas ir jo aplinka
	3.1.3. Aplinkų bendrakūra

Įvairovė. Įranga ir priemonės įvairios ir įvairios paskirties, atitinkančios aplinkybes, dalyko turinį, poreikius ir mokinių amžių. Įrangos ir priemonių pakanka, jos kryptingai panaudojamos ugdymo(si) tikslams pasiekti. Mokytojai drauge su mokiniais ir patys kuria mokymosi priemones, dalijasi ir prasmingai naudojasi jomis. Įranga ir priemonės paskirstomos teisingai, garantuojant lygias galimybes kiekvienam mokiniui. Mokykla plečia ugdymo galimybes, naudodamasi kitų organizacijų ištekliais.

Šiuolaikiškumas. Ugdymo procese naudojama įranga ir priemonės atitinka šiuolaikinius ugdymo reikalavimus ir pagal poreikį atnaujinamos. Mokyklos bendruomenė vertina turimų priemonių naudingumą. Mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos, dalyvių susirinkimo (savininko) indėlis į mokyklos infrastruktūrą, įrangos ir priemonių atnaujinimą garantuoja ugdymo šiuolaikiškumą ir kokybę.

Estetiškumas. Mokyklos interjeras (spalvos, baldai ir jų išdėstymas, stendai, puošyba ir kitos detalės) kuria gerą nuotaiką ir mokinių amžiui derantį jaukumą, ugdo darnos jausmą ir gerą skonį. Derinant interjero stilius, kuriamos įvairių paskirčių erdvės – padedančios susikaupti, mąstyti ir mokyti, improvizuoti ir kurti, bendrauti ir ilsėtis.

Ergonomiškumas. Mokymosi aplinka – patalpų išdėstymas, įrengimas, apšvietimas, vėdinimas ir šildymas – yra patogi, sveika ir palanki mokyti. Erdvės funkcionalios, lengvai pertvarkomos ir pritaikomos įvairiems ugdymo(si) poreikiams: pamokoms ir popamokinei veiklai, individualiam, dvejetų ar grupių darbui, mokymuisi su mokytojais ar savarankiškai. Įrengtos aktyvaus ir pasyvaus poilsio, bendravimo erdvės. Kiekvienas bendruomenės narys turi vietą darbo ar mokymosi priemonėms pasidėti.

Mokinių įtraukimas. Mokytojai įtraukia mokinius į klasės ir bendrų mokyklos erdvių projektavimą, įrengimą, dekoravimą. Mokiniai jaučiasi mokyklos kūrėjais ir šeimininkais, jie vertina bendrakūrą kaip galimybę būti ir veikti drauge, kurti ir įgyvendinti kūrybinius sumanymus, prisiiinti atsakomybę, įgyti patirties ir gebėjimų.

Mokinių darbų demonstravimas. Mokyklos patalpos dekoruojamos mokinių darbais. Taip pat eksponuojami tarpiniai mokymosi rezultatai, atspindintys jo procesą, – eskizai, modeliai, projektai, užrašai. Mokiniai vertina, domisi, saugo savo ir kitų darbus, mokosi iš jų.

Šaltinis: *Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės įsivertinimo modelis, 2016*

Ugdymo(si) erdvė taip pat apibrėžiama *Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų apraše (2015)*. Ji turėtų būti saugi, sveika, lengvai pertvarkoma ir kryptingai panaudojama pagal mokymosi tikslus. Pradinio ugdymo programą įgyvendinančiose mokyklose turėtų būti įrengiamos vaikams pritaikytos mokymosi, buitines, žaidimų ir poilsio erdvės, pagrindinio ugdymo programą vykdančios mokyklos turi būti aprūpinamos laboratorine ir technologine įranga, o vidurinio ugdymo programą įgyvendinančiose mokyklose kuriama aplinka turi būti palanki teoriniam ir praktiniam mokymuisi, savarankiškam ir komandi-

niam mokinių darbui, ruošimuisi karjerai ir verslumo ugdymui.

Užsienio šalyse taip pat daug dėmesio skiriama švietimo įstaigų ugdymo(si) erdvėms. **Vokietijos** Šiaurės Reino-Vestfalijos valstybinės tarnybos rekomendacijose, skirtose mokyklos fizinės aplinkos koncepcijai apibūdinti, pateikiamos gairės, kaip sukurti tinkamą fizinę mokyklos aplinką. Pagrindiniai koncepcijoje nurodomi ugdymo(si) erdvės ypatumai: *akustika* – netriukšminga, leidžianti klausyti ir išgirsti aplinka; *spalvos* – darnios; *baldai* – tinkami ir individualiam, ir grupiniam darbui; *apšvietimas* – svarbi natūralaus

ir dirbtinio apšvietimo dermė; *klasės dydis ir lankstus naudojimas* – svarbu, kad būtų pakankamai vietos ir įmanoma pertvarkyti; *klasės oro kokybė* – pakankamai šviežio oro; *lentos* – vietoj tradicinių – interaktyviosios. **Škotijos** mokykloms pateiktose fizinės aplinkos kūrimo rekomendacijose pabrėžiama, kad turi būti sudaryta galimybė lanksčiai rinktis darbo erdves, tinkančias mokymo temoms, mokinių poreikiams ir interesams. Pagrindiniai **Suomijos** švietimo įstaigų ugdymosi erdvių kriterijai: lankstumas ir įvairumas (pritaikomumas įvairioms reikmėms), atvirumas. Būdinga

centrinė erdvė pastato viduje bendrai veiklai. Šiuolaikiniuose pastatų projektuose svarbu ne mokymosi klasės, o mokymosi peizažai, t. y. transformuojamos, pertvarkomos erdvės, labai mažai skiriančių sienų.

1 pav. parodytos **Australijos** Viktorijos valstijos švietimo ministerijos rekomendacijose mokyklų pastatų projektavimui siūlomos šiuolaikiniam mokymuisi tinkamos mokyklos erdvės. Jos įvairios paskirties ir dydžio, be to, jų paskirtis gali būti keičiama, nes erdvės gali būti pertvarkomos. Mokymuisi pritaikomos visos patalpos ir už mokyklos sienų esanti aplinka.

1 pav. Mokyklos erdvės

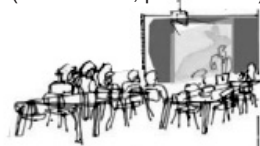
Bendradarbiavimo erdvė
(20 kv. m)

Grupinio mokymosi erdvė
(20–25 kv. m)

Pristatymų patalpa
(40–50 kv. m, pertveriamą)

Mokytojų darbo ir susirinkimų
erdvė (20–25 kv. m)

Mokymosi priemonių saugykla
(20–30 kv. m)

Specializuotos laboratorijos
(80–100 kv. m)

Projektinio darbo erdvė
(40–50 kv. m, pertveriamą)

Mokymosi lauke erdvės

Darbų pristatymo erdvė
(20 kv. m)

Susikaupimo ir tylaus darbo
erdvė (10 kv. m)

Asmeninė
mokinio erdvė
(1–2 kv. m)

„Nusišalinimo“, poilsio
erdvė (15–20 kv. m)

Šaltinis: Švietimo raidos Lietuvoje įžvalgos, 2013

Užsienio tyrėjai (Hille, 2011; Dudek, 2015) skiria pagrindines mokyklos funkcinių zonų erdves: *mokymo, administracijos, salių ir bendrosios erdvės*. Mokymo patalpos yra skirstomos į *bendro mokymo* ir *specializuotas klases*. Administracijos patalpos apima mokyklos vadovybės ir pagalbinės patalpas. Salių patalpos skirstomos į sporto, aktų sales ir valgyklą. Bendrosioms erdvėms priklauso mokyklos koridoriai, drabužinės, biblioteka, universalios, bendruomeninės patalpos. Esminė mokymo priemonė ir elementas yra klasė.

Šiuolaikinei mokyklai svarbu, kad visos klasės erdvės būtų daugiavercės. Tai itin svarbu pradiniam ugdymui, kuris neretai vyksta klasėse, skirtose bendrajam mokymui. Tokios daugiavercės, įvairiems mokymo(si) būdams tinkamos klasės reikalingos

humanitarinėms disciplinoms, menams, technologijoms, sportui, teatrui. Taip pat reikia atskirų patalpų, skirtų kalboms, muzikai, chemijai, fizikai ir pan. Šalia šių kabinetų reikalingos mokymo priemonių saugojimo patalpos. Mokyklai būtina sporto ir aktų salė, šalia jų – erdvūs holai. Be čia paminėtų pagrindinių erdvių negali būti nė vienos modernios mokyklos, bet tai nereikia, kad toks įvairių funkcijų erdvinis darinys garantuotų kokybišką fizinę ugdymo(si) aplinką.

Mokyklos erdvėms reikia nustatyti sąsajas ir optimalius dydžius, paisant nuoseklumo, logiškai apgalvojant erdvės naudotojų apytaką, t. y. jų veikimo, buvimo, judėjimo pobūdį, atliekant mokymo ir mokymosi veiksmus, taip pat užklasinį, pertraukų metu. Tinkamai organizuotos erdvės leidžia laikytis socialiai priimtinių

normų, taip pat padeda suvokti mokyklos pastatą kaip visumą. Tarpinių erdvių sumanymas (kuris neapsiriboją tik koridoriais) atskleidžia objekto erdvinę kokybę, galbūt net mokyklos tapatumą ir atspindi demokratiškumo lygį. Ugdymo erdvių grupavimas pagal vaikų amžių turi būti esminis erdvių organizavimo principas.

Itin svarbu mokyklos ugdymo(si) erdves aprūpinti informacinių komunikacinių technologijų (IKT) priemonėmis (interaktyviosios lentos, nešiojamieji kompiuteriai, mobilioji įranga, belaidis interneto ryšys ir kt.). IKT padeda kurti naują, informacijos šaltinių ir bendravimo priemonių įvairovę pasižyminčią ugdymo(si) aplinką, kurioje lengviau ugdyti kritinio mąstymo gebėjimus, integruoti įvairių sričių temas, taikyti aktyvius mokymo metodus, išryškinti ir lavinti individualius vaiko gebėjimus, mokyti dirbti savarankiškai ir grupėmis.

Taip pat labai svarbu, kad fizinė ugdymo(si) aplinka būtų pritaikyta specialiesiems mokinių ugdymosi poreikiams. Kai kuriems mokiniams gali prireikti: *tamsios, apšviestos, matinės klasės lentos, vienviečių suolų matiniu paviršiumi; reguliuojamo aukščio suolų, suolų su papildomomis širmomis – specialių boksų* (hiperaktyviems vaikams); *poilsio kampelio su kilimu ir žaislais veiklos būdams keisti; fizinės iškvopos kampelio aktyviam judėjimui* (pabėgiojimui, šokinėjimui ir kt.), *papildomos garso izoliacijos; prievažų, liftų, specialiai įrengtų tualetų, kontrastingų spalvų interjero, garsinių* (pavyzdžiui, regos sutrikimų turintiems vaikams) ir *paviršių*

orientyrų (pavyzdžiui, autizmo spektro sutrikimų turintiems vaikams) ir kt.

Ugdymo(si) erdvės lauko aplinka taip pat turi įtakos visam ugdymo procesui, todėl labai svarbu daugiau dėmesio skirti erdvėms, skirtoms specifinei veiklai, įrengti, atsižvelgiant į vaikų amžių, kraštovaizdžio ypatumus ir pan. Erdvių kūrimo įvairovė plati: *architektūrinės* (erdvės aplink teritorijoje esančius pastatus); *žemės darbų* (bandymų sklypeliai, kompostinės aikštelės, ekologinė sodininkystė); *botaninės erdvės* (gėlynai, medžiai, želdiniai); *rekreacijos, romantikos kampeliai; erdvės meniniam ugdymui; žaidimų erdvės, nuotykių, kelionių maršrutai; kūrybinės dirbtuvės; lauko klasės; sporto aikštynai; reprezentacinės erdvės; tikslinės paskirties erdvės* (automobilių, dviračių stovėjimo aikštelės ir kt.); *memorialinės erdvės; natūralios gamtos laukymės ir giraitės*.

Tokių erdvių yra daugelio mokyklų aplinkoje, tačiau specifinė jų paskirtis galėtų būti labiau pabrėžta. Lauko aplinka turi teikti peno visiems pojūčiams: regos, klausos, uoslės, lytėjimo, skonio (Kučinskienė, Gerikienė, 2017).

Kuriant modernias ugdymo(si) erdves reikia galvoti ne tik apie dabartinę, bet ir apie ateities kartas. Mokykla, pasižyminti daugiafunkcėmis erdvėmis, turinti galimybę laikui bėgant plėtotis ir keistis, atsižvelgiant į kintančius ugdymo tikslus ir uždavinius, yra ypač vertinama.

Kokią įtaką ugdymo(si) erdvės daro mokymosi pasiekimams?

Moksliniais tyrimais (Ariani, 2016; Barrett, 2015; Baker, 2012; Fisher, 2005 ir kt.) įrodyta, kad modernios ugdymo(si) erdvės turi įtakos mokinių mokymosi pasiekimams, tačiau vienareikšmio atsakymo, kokios jos turėtų būti, nėra ir tikriausiai negali būti, nes dabartinė ugdymosi aplinka nebeišitenka tarp mokyklos sienų, ji keliasi į socialinę ir virtualiąją erdvę. Tačiau šiuolaikinė mokyklos aplinka neabejotinai turi būti ne tik saugi, sveika ir patraukli – vaikai čia turi jaustis patogiai ir jaukiai, fizinės erdvės turėtų nuteikti atvirumui, bendravimui, bendradarbiavimui, tarpusavio pagarbai ir kitoms humanistinėms nuostatoms. Pati mokykla savaime turi būti kaip ugdymo priemonė.

Modernus ugdymo(si) erdvių interjeras žadina emocijas, padeda sutelkti dėmesį ir nuteikia mokinius

mokymuisi. Netradicinės jėjimo zonos, ramios privačios ir viešosios erdvės teikia saugumo ir vienybės jausmą. Moderni ugdymo(si) erdvė skatina mokytis, mąstyti kūrybingai.

P. Barrett'o (2015) atlikta analizė rodo, kad spalvų parinkimas interjere, aplinkos pritaikymas mokinio poreikiams, galimybė pertvarkyti erdvę, susisiekiama mokyklos viduje, ugdymui(si) skirtų patalpų išskirtinumas ir apšvietimo ypatumai turi tiesioginę įtaką mokinių mokymosi rezultatams (3 lentelė). Laisvė rinktis patalpą, medžiagą, reikiamas technines pagalbines priemones ir apskritai veiklą skatina kūrybingumą. Neutralios spalvos, šiltas natūralus apšvietimas padeda kurti jaukią atmosferą. Racionaliai išdėstyti daiktai netrukdo saugiai judėti. Mokyklos aplinką kuriant kartu su pačiais mokiniais, paisant jų pageidavimų ir patirties, įgyvendinamas siekis, kad mokykla būtų skirta vaikams.

3 lentelė. Ugdymo(si) erdvių dizaino parametrai, turintys įtakos mokinių pasiekimams

Dizaino parametrai	Poveikis
Apšvietimas (dienos šviesa)	Nustatyta, kad natūrali šviesa, dideli langai turi įtakos geresniems mokymosi rezultatams.
Apšvietimas (dirbtinis apšvietimas)	Prastos kokybės apšvietimas sukelia galvos skausmus ir mažina regimosios veiklos efektyvumą. Kokybiškas apšvietimas turi įtakos geresniam lankomumui, norui siekti rezultatų ir pažangai.

Dizaino parametrai	Poveikis
Garsas (akustika)	Tinkama akustika klasėje yra svarbi kalbos supratimo sąlyga.
Garsas (triukšmas)	Išorės ir vidaus triukšmas neabejotinai neigiamai veikia mokymosi rezultatus.
Temperatūra	Sumažinus temperatūrą (nuo 25 iki 20 laipsnių) ir dažniau vėdinant, matematikos ir kalbos testų rezultatai labai pagerėja.
Oro kokybė (CO ₂)	Bloga vidaus oro kokybė gali mažinti gebėjimą atlikti protines užduotis, ypač tas, kurioms reikia skaičiuoti, atsiminti. Taip pat prastėja mokymosi efektyvumas ir mokinių dėmesio koncentracija.
Ryšys su gamta	Dėmesio koncentracija padidėja, kai vaikus supa natūrali ir žalesnė aplinka.
Artimumo mokyklai jausmas	Nuolat eksponuojant mokinių meno darbus mokiniai labiau jaučiasi mokyklos kūrėjais ir šeimininkais. Tai didina jų savivertę.
Patalpų pritaikymas	Tinkamai suprojektuotos ugdymo(si) erdvės skatina tiriamojo pobūdžio elgseną, socialinį bendravimą ir bendradarbiavimą.
Patalpų dydis	Berniukų elgesiui klasėje ir mergaičių akademiniais pasiekimams neigiamą įtaką daro per mažas vienas mokiniui tenkantis plotas.
Susisiekimas (judėjimo keliai)	Galimybė laisvai judėti (erdvūs ir neklaidūs koridoriai) aiškiai teigiamai veikia skaitymo rezultatus.
Patalpų apipavidalinimo sudėtingumas	Mokymosi rezultatai geresni ne per daug sudėtingai apipavidalintose klasėse. Vaikai, dirbantys mažiau vizualiai veikiančiomis sąlygomis (ne taip atitraukiančiomis dėmesį), daugiau laiko skyrė užduočiai vykdyti ir gavo aukštesnius mokymosi įvertinimus.
Spalvos	Ryškesnė sienų spalva turi teigiamos įtakos mokinių mokymosi pažangai. Ryškios spalvos baldai, kilimai ir kiti elementai taip pat yra susiję su mokymosi pažanga.

Sudaryta pagal: P. Barrett, 2015

Ugdymo(si) erdvių įtaką mokinių pasiekimams patvirtina Tarptautinio matematikos ir gamtos mokslų 4 ir 8 klasės mokinių pasiekimų tyrimo (TIMSS, 2015) ir Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo (PISA, 2015) duomenys.

TIMSS (2015) duomenimis, gamtamokslinių eksperimentų ir tyrimų atlikimas padeda mokiniams geriau suprasti ir išmokti gamtos mokslus. Toks ugdymo būdas skatina mokinius aktyviai mąstyti ir daryti išvadas iš savo pačių gautų duomenų. Mokinių, kurių mokyklose nėra laboratorijos, rezultatai yra žemesni. Mokinių (38 proc.), kurie mokėsi mokyklose, turinčiose laboratorijas, tarptautinis gamtos mokslų rezultatų

vidurkis buvo 511 taškai, o mokinių (62 proc.), lankusių mokyklas, neturinčias tokių laboratorijų, tarptautinis rezultatų vidurkis – 504 taškai.

Deja, Lietuva yra tarp šalių, kurių mokyklose laboratorijų yra mažiausiai. Tik nedidelė dalis 4 ir 8 klasės mokinių turi galimybę praktiškai taikyti tas žinias ir gebėjimus, kuriems būtina laboratorija (4 lentelė). Dažniausiai Lietuvos mokyklose gamtos mokslų mokoma labiau teoriškai. O aukščiausius gamtos mokslų rezultatus pasiekusiose Rytų Azijos šalyse (Singapūre, Japonijoje, Taivane (Kinija), Pietų Korėjoje ir Honkonge (Kinija)) beveik visų tyrime dalyvavusių mokinių mokyklos yra aprūpintos mokslinėmis laboratorijomis.

4 lentelė. Lietuvos mokinių gamtos mokslų mokymosi rezultatai pagal tai, ar mokykla turi laboratoriją

Klasė	Turi laboratoriją		Neturi laboratorijos	
	Mokinių dalis, proc.	Rezultatų vidurkis	Mokinių dalis, proc.	Rezultatų vidurkis
4	2	-	98	528
8	11	528	89	518

„-“ – rezultatai dėl nepakankamo duomenų kiekio neteikiami.

Šaltinis: TIMSS, 2015

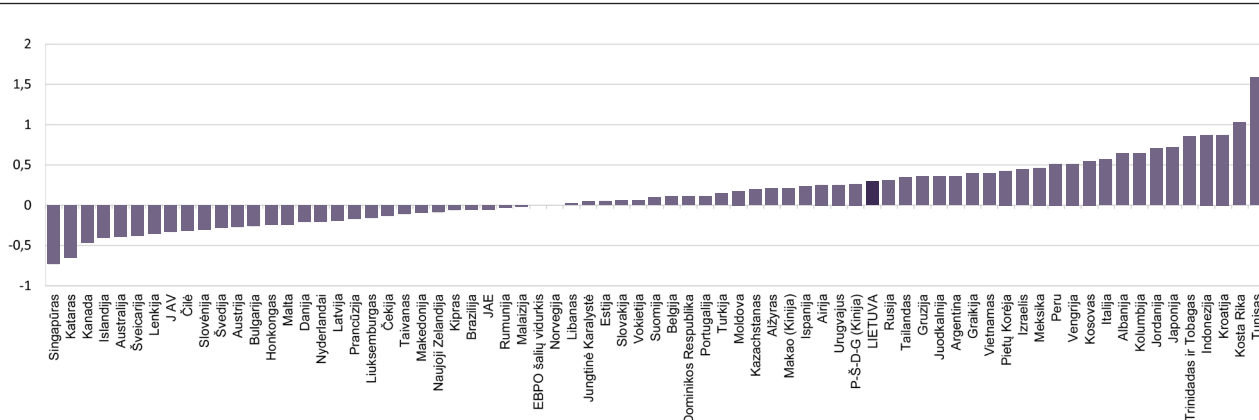
PISA (2015) tyrimo duomenys rodo, kad maždaug pusėje šiame tyrime dalyvavusių šalių didesnį tinkamos ugdymo aplinkos ir ugdymo priemonių trūkumą patiriančiose mokyklose gamtamokslinio raštingumo rezultatai yra statistiškai reikšmingai žemesni. Norint sudaryti ugdymo aplinkos ir ugdymo priemonių trū-

kumo indeksą, mokyklų direktorių buvo paprašyta įvertinti, kiek ugdymo aplinkos (pavyzdžiui, pastatų, žemės, šildymo, vėsinimo, apšvietimo, akustinių sistemų) ir ugdymo priemonių (pavyzdžiui, vadovėlių, IT įrangos, laboratorinių, bibliotekos išteklių) trūkumas arba netinkamumas jų mokyklose riboja galimybes

ugdyti. Pagal šį indeksą, Lietuvai itin trūksta mokymo išteklių, esame gerokai žemiau EBPO šalių vidurkio (2 pav.), o gamtamokslinio raštingumo rezultatai dar labiau nukrito: merginų – 24 taškais (2012 m. buvo

503, 2015 m. – 479), vaikynų – 16 taškų (buvo 488, 2015 m. – 472). Bendri abiejų lyčių gamtamokslinio raštingumo rezultatai paskutinio ciklo metu buvo mažesni 21 tašku.

2 pav. Mokymo priemonių ir infrastruktūros trūkumo indeksas

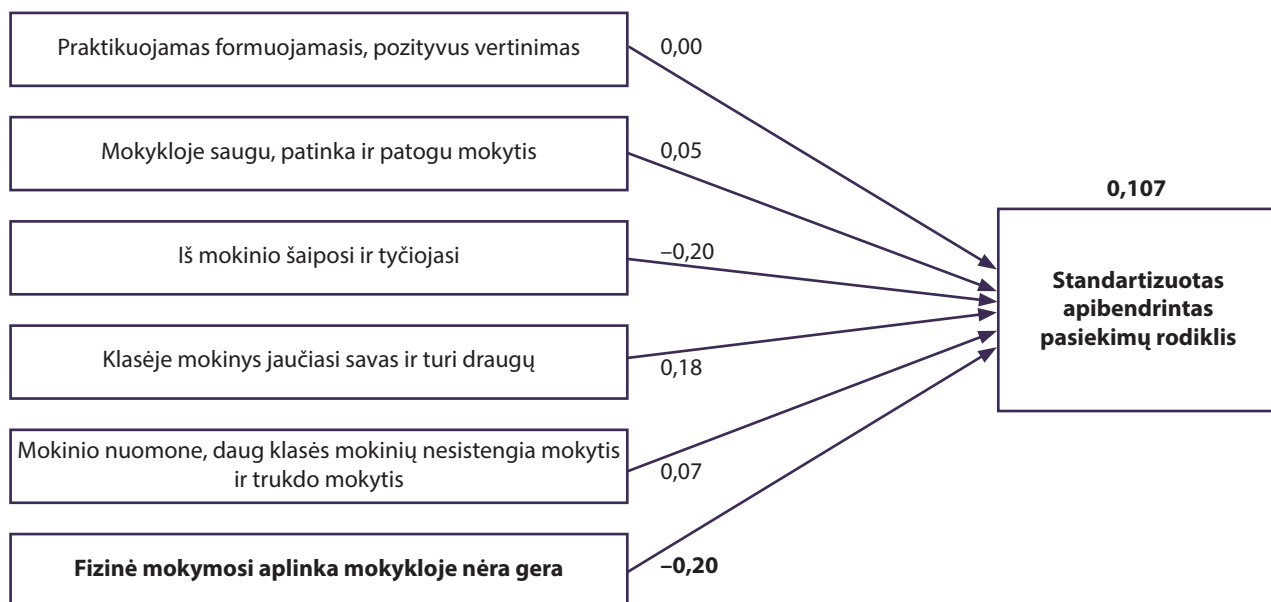
Didesnė reikšmė rodo didesnę išteklių trūkumą

Šaltinis: PISA, 2015

Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenys (2015) taip pat patvirtina, kad netinkama fizinė mokymosi aplinka pradiniam ugdymui yra viena iš veiksnių, trukdančių gerinti mokinių mokymosi pasie-

kimus (veiksny „Fizinė mokymosi aplinka mokykloje nėra gera“ turi statistiškai reikšmingą neigiamą ryšį su standartizuotu apibendrintu pasiekimų rodikliu) (3 pav.).

3 pav. Ugdymo(si) aplinkos mokykloje veiksnių ir standartizuoto apibendrinto pasiekimų rodiklio ryšys

Šaltinis: NEC

Nors atlikti šalies ir tarptautiniai mokinių pasiekimų tyrimai patvirtina mokymosi pasiekimų ir ugdymo infrastruktūros kokybės ryšį, deja, finansiniai valstybės ištekliai neleidžia visuotinai modernizuoti mokyklų ir jų ugdymo(si) erdvių. Tačiau 2000–2016 m.

į savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklas investuota daugiau kaip 500 mln. eurų (2014–2020 metų programavimo laikotarpio investicijų į bendrojo ugdymo struktūrą žemėlapis, 2016).

Ugdymo(si) erdvės Lietuvos mokyklose – kokios jos?

Dauguma Lietuvos mokyklų yra statytos sovietmečiu: 1971–1985 m. Lietuvoje didelė dalis visuomeninės paskirties pastatų, tarp jų – mokyklos, buvo statomi pagal tipinius masinės gyvenamųjų rajonų statybos techninius projektus, atitinkančius planinės ekonomikos poreikius (standartizavimą) ir izoliuotos rinkos statybos technologijos galimybes. 2015 m. ŠAC atliktos Lietuvos savivaldybių apklausos duomenimis, 219 (iš apklausoje nurodytų 406) savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklų pastatytos pagal tipinius architektūrinius (techninius) projektus (išskyrus neesminius projektavimo skirtumus).

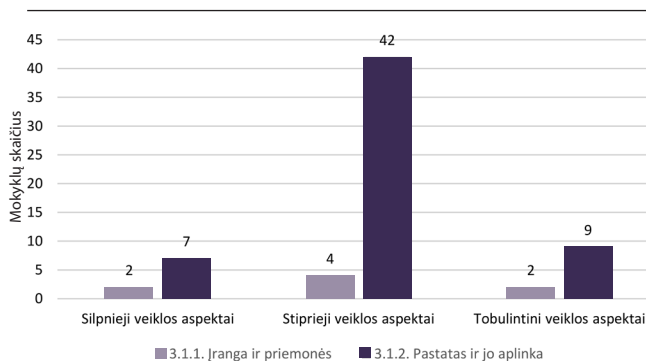
Tokie pastatai, jų suplanavimas, **ugdymo(si) erdvių sprendimai neatitinka šiuolaikiniam ugdymo procesui keliamų reikalavimų** – vienodo dydžio klases ir koridorius sunku pritaikyti naujiems ugdymo poreikiams, pavyzdžiui, vienodo dydžio klasės yra per mažos, kad jose galėtų vykti pamokos didesnėms mokinių grupėms vienu metu (srautinėms pamokoms), ir per didelės mažesnėms kai kurių dalykų (pavyzdžiui, kalbų) pamokų, projektinių užduočių, diskusijų ir pan. mokinių grupėms.

Esamos **mokyklų patalpos nepritaikytos ir šiuolaikiniam ugdymui(si)**, mokymo priemonėms instaliuoti ir laikyti, veiksmingesniam naudojimuisi informacinių technologijų priemonėmis. Mokyklų patalpos iš esmės nėra pritaikytos fiziškai neįgaliems vaikams, nėra patalpų, tinkamų mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, savarankiškam darbui. Taip pat trūksta patalpų mokytojų metodiniams kabinetams ir kambariams. Pasenusios apšvietimo ir elektros instaliacijos sistemos, sanitarinės patalpos (2014–2020 metų programavimo laikotarpio investicijų į bendrojo ugdymo struktūrą žemėlapis, 2016).

Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenimis, šiuo metu Lietuvoje veikia 1 151 bendrojo ugdymo mokykla. Dauguma šių mokyklų pastatų (apie 57 proc.) rekonstruoti, suremontuoti ar modernizuoti, t. y. atnaujintos pastatų sienos iš išorės, pamatai, stogas, langai, inžinerinės sistemos, įgyvendintos energijos suvartojimą mažinančios priemonės. Tačiau nemodernizuotos vidaus patalpos, ugdymo(si), neformaliojo švietimo ir poilsio erdvės – 2015 m. ŠAC duomenimis, tik 4,3 proc. progimnazijų ir 4,9 proc. pagrindinių mokyklų atnaujintos ugdymo(si) erdvės. Daugumos mokyklų erdvės nėra pritaikytos pagal vaikų amžių, individualiai veiklai ir darbui grupėmis – jos nėra tinkamos vaikų kūrybingumui ugdyti. Trūksta įrangos (arba turima yra pasenusi), baldų, informacinių šaltinių, mokymo priemonių ugdymo programose numatytoms dalykų kompetencijoms ugdyti. Atnaujinus vien tik mokyklų pastatų išorę sąlygos mokiniams mokytis tampa geresnės, tačiau tai nėra pakankama sąlyga siekti aukštesnių ugdymo(si) rezultatų.

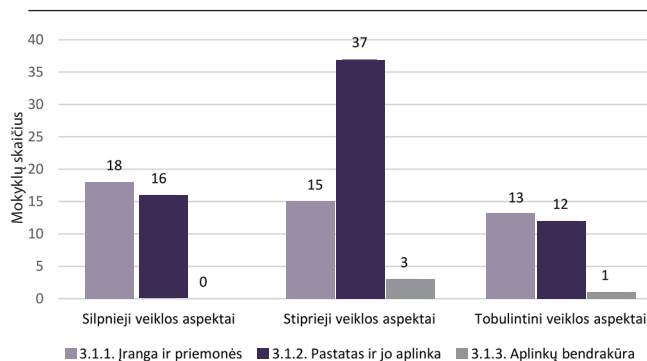
Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros (NMVA) 2015–2016 m. mokyklų veiklos kokybės įsivertinimo duomenys rodo, kad tik nedidelė dalis mokyklų renkasi vertinti savo ugdymo(si) aplinkas. Mokyklų pateikta informacija apie įsivertinimo rezultatus atskleidžia, kad mokyklos rodiklį 3.1.2. *Pastatas ir jo aplinka* (estetiškumas, ergonomiškumas) dažniau laiko stipriu aspektu (4, 5 pav.). 2015 m. ugdymosi aplinkos rodiklį 3.1.1. *Įranga ir priemonės* tobulinti rinkosi tik 0,2 proc. įsivertinimo ataskaitas pateikusių mokyklų, o rodiklį 3.1.2. *Pastatas ir jo aplinka* – 1 proc. 2016 m. rodiklį 3.1.1. *Įranga ir priemonės* tobulinti rinkosi 1,5 proc., rodiklį 3.1.2. *Pastatas ir jo aplinka* – 1,4 proc. mokyklų, o rodiklį 3.1.3. *Aplinkų bendrakūra* – tik 1 mokykla.

4 pav. Mokyklų ugdymo(si) aplinkos vertinimas 2015 m. (N=912)

Šaltinis: NMVA

5 pav. Mokyklų ugdymo(si) aplinkos vertinimas 2016 m. (N=873)

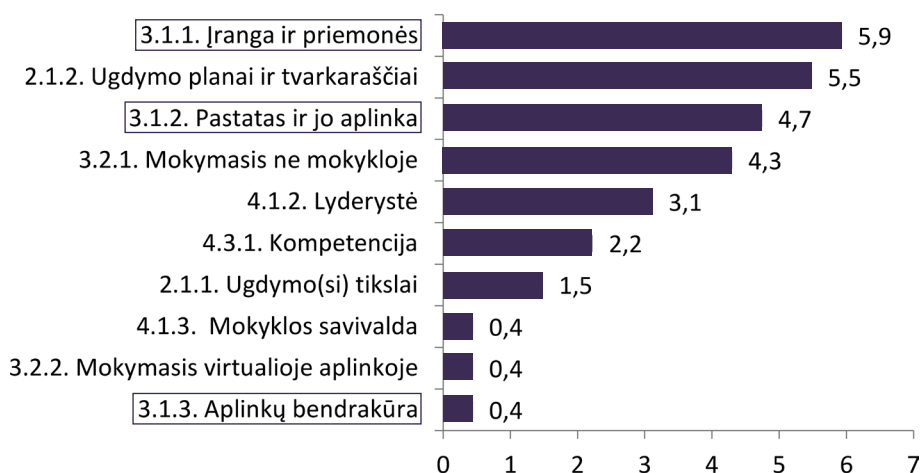

Šaltinis: NMVA

Mokyklų, patobulinusių ugdymo(si) aplinkos aspektus, dalis yra labai maža – ugdymo(si) aplinkos as-

pektai patenka į rečiausiai tobulintų veiklos aspektų dešimtuką (6 pav.)

6 pav. Mokyklų, patobulinusių ugdymo(si) aplinkos aspektus*, dalis proc. 2015 m.

* Ugdymo(si) aplinkos aspektai išskirti rėmeliais.

Šaltinis: NMVA

Mokyklų pažanga šioje srityje nedidelė todėl, kad jos mažai dėmesio skiria ugdymo(si) erdvėms ir daugiau problemų išvelgia kitose savo veiklos srityse: rezultatai; ugdymas(is) ir mokinių patirtys; lyderystė ir vadyba.

J. Kučinskienės ir V. Gerikienės (2017) atlikta iki-mokyklinių įstaigų ir bendrojo ugdymo mokyklų lauko aplinkos analizė parodė, kad mokyklų lauko erdvės atitinka galiojančius norminiuose dokumentuose apibrėžtus reikalavimus, tačiau jos nenaudojamos edukacijai. Daug mokymo įstaigų pastatų dabar atnaujinama, tačiau lauko aplinkos stilius iš esmės nekeičiamas. Šis rūpestis paliekamas mokymo įstaigų bendruomenėms. Mokyklų kiemų tvarkymu ir gražinimu dažniausiai užsiima biologijos ar darbų mokytojai,

savo idėjomis, finansais, augalais aplinkos tvarkymą dažnai paremia mokinių tėvai. Nepaisant šių gražių pastangų, neretai tvarkant teritorijas pasigendama vientisumo, idėjos, kartais – saiko. Paminėtina, kad šios erdvės turi atlikti svarbiausias su ugdymo įstaigos specifika susijusias funkcijas.

Taigi siekiant stiprinti mokyklų tinklą, didinti švietimo prieinamumą, ugdymo(si) kokybę, mokinių mokymosi motyvaciją **reikia skirti daugiau dėmesio mokyklų ugdymo(si) erdvių atnaujinimui**. Modernizuoti mokyklų erdves ir mokymosi aplinkas būtina ir keičiantis ugdymo programoms, mokymosi formoms, mokymo proceso organizavimo būdams ir metodams, sparčiai diegiant naujas informacines technologijas.

Koke ugdymo(si) erdvių tobulinimo uždaviniai Lietuvoje?

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ teigiama, kad privalu „visose **mokyklose sukurti tinkamą mokymosi aplinką**: mokslų laboratorijas, menų edukacijos priemones, sveikatingumo erdves ir kt.“, nes ji, kaip ir mokymo programų kokybė, labai svarbi ateities visuomenės narių kūrybingumui, aukštesniesiems gebėjimams ugdyti.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje keliamas tikslas – **užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius**. Jam įgyvendinti numatomi penki uždaviniai, vienas iš jų – mokyklų **ugdymo(si) aplinkų turinimas**.

Nacionalinėje pažangos programoje (NPP), jungiančioje pagrindines Lietuvos pažangos strategijos

„Lietuva 2030“ ir Europos Sąjungos strategijos „Europa 2020“ nuostatas, yra pristatomos ilgalaikių valstybės prioritetų įgyvendinimo kryptys, numatomas ES finansinės paramos, taip pat 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimas ilgalaikiams šalies prioritetams įgyvendinti. Labiausiai su švietimo ir mokymo sritimi NPP yra susijęs I prioriteto „Visuomenės ugdymas, mokslas, kultūra“ I tikslas „Skatinti mokytis visą gyvenimą“. Pabrėžiama, kad jį įgyvendinant yra būtina daugiausia dėmesio skirti trimis pagrindinėms švietimo srities silpnosioms grandims: kokybei ir prieinamumui, suaugusiųjų mokymosi lygiui ir gyventojų įgyjamų kompetencijų ir darbo rinkos paklausos atitikčiai. NPP tikslui „Skatinti mokytis visą gyvenimą“ pasiekti išskirti keturi uždaviniai ir numatytos jų įgyvendinimo kryptys.

Pirmasis uždavinys yra susijęs su **švietimo kokybės gerinimu**. Numatytos tokios jo įgyvendinimo kryptys, kaip **švietimo įstaigų** ir aukštųjų mokyklų infrastruktūros, **ugdymo(si) aplinkos modernizavimas**.

Lietuvos 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinio vertinimo ataskaita (2014) atskleidė, kad Lietuvoje bendrojo ugdymo kokybė kenčia dėl to, jog naujausios technologijos ugdymo procese taikomos per retai, prastai tenkinami individualūs mokinių poreikiai, netolygus mokyklų tinklas stokoja efektyvumo ir reikalauja daug išteklių, kuriuos būtų galima skirti ugdymo kokybei gerinti. **Viena iš bendrojo ugdymo silpnųjų vietų – pasenusi ir susidėvėjusi mokyklų įranga, patalpos.**

Atsižvelgiant į tai, 2014–2020 metų *Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programoje* yra numatytas uždavinys didinti bendrojo ugdymo ir neformaliojo švietimo mokyklų tinklo efektyvumą. Šiam

uždaviniui įgyvendinti numatyta remti valstybės ir savivaldybių iniciatyvas tobulinti **pradinio, pagrindinio, progimnazijų, gimnazijų tipo mokyklų tinklą ir gerinti ugdymo kokybę per pastatų, ugdymo priemonių ir aplinkos modernizavimą**; skirti daug dėmesio kūrybingumą skatinančiai ugdymo(si) aplinkai; užtikrinti vaikų saugumą ir pritaikyti nenaudojamas mokyklų patalpas kitoms švietimo reikmėms (pavyzdžiui, priešmokykliniam, ikimokykliniam ir kitam neformaliajam ugdymui, suaugusiųjų mokymuisi); **diegti modernias švietimo technologijas** ugdymo turiniui perteikti; **steigti ar modernizuoti mokyklines gamtos mokslų laboratorijas, specializuotas klases ar kabinetus** su šiuolaikiškais mokytojų darbo vietomis, taip pat diegti bevielius tinklus.

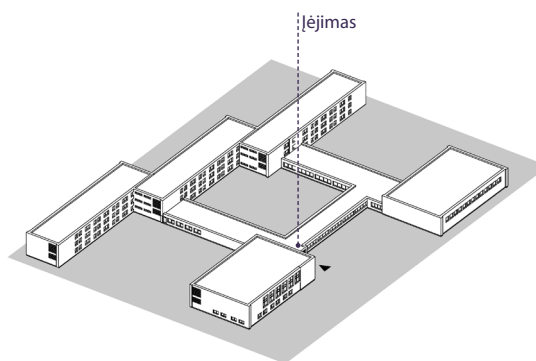
Kokios ugdymo(si) erdvių tobulinimo iniciatyvos Lietuvoje?

Suprantama, kad mokyklų erdvių atnaujinimas siekiant sukurti palankias ugdymo(si) sąlygas – nemaža finansinių investicijų kainuojantis dalykas. Pirmieji valstybės žingsniai jau žengti – prisidedant prie nacionalinių strateginių švietimo prioritetų įgyvendinimo, Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis (2 896 200,18 eurų) vykdomas projektas „**Bendrojo ugdymo mokyklų (progimnazijų ir pagrindinių mokyklų) modernizavimas: šiuolaikinių mokymosi erdvių kūrimas**“. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. vasario 2 d. įsakymu Nr. V-75 „Dėl bendrojo ugdymo mokyklų (progimnazijų, pagrindinių mokyklų), kurios bus modernizuojamos ir jose sukuriamos šiuolaikinės erdvės, sąrašo tvirtinimo“ patvirtintos 7 bendrojo ugdymo mokyklos (progimnazijos, pagrindinės mokyklos), kurios bus modernizuojamos ir kuriose bus sukurtos šiuolaikinės ugdymo(si) erdvės.

Įgyvendinant projektą vykdomos šios veiklos: **ugdymo(si) erdvių projektavimas** (parengta dešimt projektinių pasiūlymų (po du pasiūlymus kiekvienam atrinktų mokyklų architektūriniam tipui), iš kurių atrinkti geriausiai atitinkantys šiuolaikinės mokyklos viziją, pagal juos parengti dalies patalpų techniniai projektai (kiekvienai atrinktai mokyklai individualiai); **ugdymo(si) erdvių modernizavimas** (pagal parengtus techninius projektus bus atnaujinta dalis atrinktų mokyklų ugdymo(si) erdvių – jos bus rekonstruotos ir aprūpintos būtiniausiomis mokymo priemonėmis ir įranga).

Pavyzdžiui, grupė Vilniaus dailės akademijos architektūros ir interjero specialistų nustatė pagrindinius Marijampolės Jono Totoraičio progimnazijos (7 pav.) ugdymo(si) erdvių trūkumus.

7 pav. Marijampolės Jono Totoraičio progimnazijos erdvės

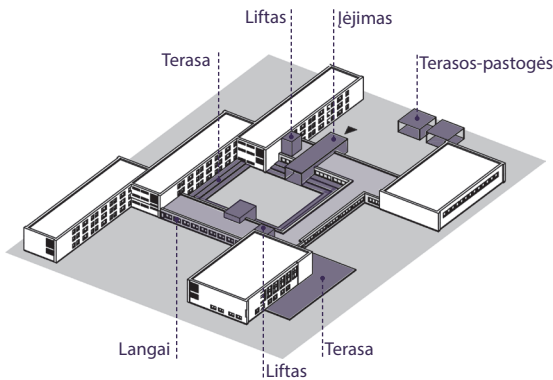
Duomenų šaltinis: <http://www.projektas-aikstele.lt>

Specialistai pažymėjo, kad:

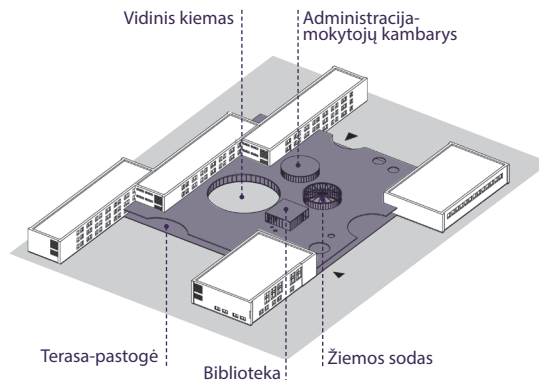
- esamos mokyklos erdvės panaudojamos neracionaliai, trūksta vietos įvairiai ugdymo(si) veiklai;
- uždara klasių ir koridoriaus sistema neteikia mokiniams galimybių pertraukų metu pakeisti erdves, pabūti tyloje arba labiau nuo triukšmo izoliuotoje vietoje;
- popamokinė ar neformaliojo švietimo veikla vykdoma tose pačiose erdvėse ir mokiniai neturi galimybės pakeisti aplinkos;
- nepritaikyta skaitymui, mokiniams nepatraukli tolimiausiame mokyklos kampe esanti mokyklos biblioteka.

Daugiafunkčių, edukacinių ir tarpinių poilsio erdvių trūkumui spręsti architektai ir interjero specialistai pasiūlė įvairių variantų. Vienas jų – **minimali** rekonstrukcija ir vidinio kiemo pritaikymas renginiams (8 pav.), kitas – **maksimali** rekonstrukcija: vidinio mokyklos kiemo pertvarkymas į vidaus edukacines atviro plano erdves (9 pav.).

8 pav. Minimali Marijampolės Jono Totoraičio progimnazijos plėtra

9 pav. Maksimali Marijampolės Jono Totoraičio progimnazijos plėtra

Duomenų šaltinis: <http://www.projektas-aikstele.lt>

Minimaliame variante numatoma rekonstruoti esamas mokyklos erdves, pertvarkyti mokyklą taip, kad atsirastų vietos atviroms daugiafunkcėms ugdymo(si) erdvėms kieme. Didžiausių pokyčių būtų jungiamojoje mokyklos pastato dalyje. Projektuojamas naujas įėjimas į pastatą. Vidinis mokyklos kiemas būtų naudojamas ir renginiams, ir poilsiui.

Maksimaliame variante siūloma radikaliai praplėsti erdves: uždengti stogu vidinį mokyklos kiemą (paliekant atvirą tik naujai suformuotą apskritą aikštę), kad jis taptų vidaus erdve. Judėjimas vyktų nebe ratu, o visomis kryptimis. Po stogu būtų įrengta amfiteatrinė biblioteka, žiemos sodas, mokyklos administracijos ir mokytojų kambarys. Erdvėse aplink šiuos elementus galėtų būti vykdoma įvairi ugdomoji veikla, mokiniai galėtų bendrauti, esant reikalui – pabūti vieni. Palei perimetrą kūrybinių dirbtuvių principu būtų įrengtos gamtos mokslų laboratorijos ir technologijų klasės. Stiklinės jų sienos leistų visiems mokiniams susipažinti su tuo, kas vyksta pamokų metu. Maksimalus erdvių atvirumas, permatomumas taip pat užtikrintų vaikų saugumą.

Įgyvendinant projektą „Bendrojo ugdymo mokyklų (progimnazijų ir pagrindinių mokyklų) modernizavimas: šiuolaikinių mokymosi erdvių kūrimas“ septynių mokyklų mokiniams bus pagerintos mokymo(si) sąlygos ir galimybės siekti aukštesnių ugdymo(si) rezultatų, stiprinti mokymosi motyvaciją, o mokytojams – šiuolaikiškose, moderniose mokyklos erdvėse ugdymo procese taikyti modernius, ugdytinių poreikius atliepiančius metodus. Parengti techniniai projektai bus prieinami visoms to paties techninio tipo mokykloms, t. y. **kitos mokyklos galės modernizuoti ugdymo(si) erdves pagal sukurtą modernios ugdymo(si) erdvės viziją.**

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva nuo 2010 m. vyksta *Geriausiai tvarkomų mokyklų edukacinių erdvių apžiūra-konkursas*, kurį organizuoja Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras. Apžiūra-konkursas skirtas geriausiai savo ug-

dymo(si) erdves tvarkančiai mokyklai išrinkti. Šiuo konkursu siekiama skatinti mokyklas kurti darnias ir estetiškas ugdymo(si) erdves ir kūrybingai naudoti jas ugdymo procesui organizuoti, įtraukiant į praktinę veiklą visą mokyklos bendruomenę, skatinti mokyklų bendruomenes kūrybingai ir savarankiškai kuri mokyklos vidaus ir lauko ugdymo(si) erdves, formuojant savitą mokyklos aplinką ugdyti vaikų ir jaunimo aplinkosaugos ir bendrąsias vertybes, skleisti vertingą patirtį ir stiprinti ikimokyklinio, bendrojo ugdymo, profesinio mokymo įstaigų, neformaliojo vaikų švietimo mokyklų bendravimą ir bendradarbiavimą.

Viešajam sektoriui negalint skirti mokykloms pakankamo finansavimo tenka ieškoti kitų priemonių ir galimybių. Viena iš jų yra įstatymais nustatyta **viešojo ir privataus sektorių partnerystė**: valstybės arba savivaldybės institucija perduoda jos funkcijoms priskirtą veiklą privačiam subjektui, o privatus subjektas investuoja į šią veiklą ir jai reikalingą turtą ir už tai gauna įstatymais nustatytą atlyginimą. Pirmasis mokyklos projektas Lietuvoje, įgyvendintas pagal viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo modelį, yra **Balsių mokykla**.

Šios mokyklos patalpos suprojektuotos pagal šiuolaikinę ugdymo(si) sampratą – pritaikytos dirbti grupėmis, kiekvienoje klasių grupėje yra poilsio erdvė ir kiemelis, patalpos pedagogams. Atsižvelgiant į paskutinių metų bendrąsias tendencijas ir europinę praktiką, mokykloje įrengti atskiri sanitariniai mazgai, atviros poilsio zonos. Visose ugdymo(si) patalpose – tiesioginis natūralus apšvietimas. Viena iš pagrindinių mokyklos erdvių yra biblioteka, į ją galima patekti ir iš pirmo, ir iš antro aukšto. Abu bibliotekos aukštus jungia vidinė laiptinė, šalia – antrasis liftas. Aktų salė sujungta su valgyklos sale, todėl ją galima racionaliai naudoti kaip universalią erdvę. Po scena įrengtos automatiškai išriedančios talpyklos valgyklos stalams ar kėdėms sudėti. Sporto salėje yra nuleidžiama atitvara-užuolaida, kuria galima padalinti salę į dvi mažesnes dalis.

Nors projektiniams sprendimams įgyvendinti mokyklose reikia tam tikrų investicijų, šios išlaidos gali

lemti labai daug: skatinti teigiamą mokinio požiūrį į dalyką; užmegzti ryšį tarp mokytojo ir mokinio; skatinti mąstyti, būti išradingus ir smalsius; didinti savigarbą, pasitikėjimą savimi ir žadinti savo vertės jausmą; informuoti, daryti įtaką, įtikinti ir sujaudinti;

ugdyti mokinio atsakomybę, teisingumo jausmą ir teigiamą požiūrį į mokyklą; padėti klasei tapti šaunia vieta. Mokyklos, kurių aplinka ir ugdymo(si) erdvės su tvarkytos tinkamai, gali tikėtis reikšmingų pasiekimų mokinių ugdymo(si) procese.

Šaltiniai

1. 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.1.3-cpva-r-724 priemonės „Mokyklų tinklo efektyvumo didinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašas. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. V-232. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9e7f685018fa11e79800e8266c1e5d1b>.
2. 2014–2020 metų programavimo laikotarpio investicijų į bendrojo ugdymo struktūrą žemėlapis. ŠMM, 2016. https://www.smm.lt/uploads/documents/es_parama/Investicij%C5%B3%20%C4%AF%20bendrojo%20ugdymo%20sistem%C4%85%20%C5%BEem%C4%97lapis.pdf.
3. Ariani M. G., Mirdad F. (2016). The effect of school design on student performance. *International Education Studies*, Nr. 9(1), p. 175–181.
4. Barrett P., Davies F., Zhang Y., Barrett L. (2015). The impact of classroom design on pupils' learning: Final results of a holistic, multi-level analysis. *Building and Environment*, Nr. 89, p. 118–133.
5. Bartaševičius R. (2012). Mokyimo(si) aplinka XXI amžiuje. Švietimo problemos analizė, Nr. 7 (71).
6. Brukštutė G. (2016). Mokyklų fizinės aplinkos ir ugdymo nuostatų sąsajų tyrimai. *Mokslas – Lietuvos ateitis*, Nr. 8(1), p. 112–122.
7. Dudek M., Baumann D. (2015). *Schools and kindergartens: A design manual*. Basel: Birkhauser.
8. Fisher K. (2005). Research into identifying effective learning environments. *Evaluating Qual. Educ. Facil.*, Nr. 9, p. 159–167.
9. Geros mokyklos koncepcija. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1308. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259>.
10. Kučinskienė J., Gerikienė V. (2017). Mokyimo(si) erdvės formavimas XXI amžiuje: mokyklų ir vaikų darželių lauko aplinka. Dekoratyviųjų ir sodo augalų sortimento, technologijų ir aplinkos optimizavimas. *Mokslo darbai*, Nr. 8 (13). <http://ojs.kaunokolegija.lt/index.php/DTAO/article/view/136/141>.
11. Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodika. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. V-267. <https://www.e-tar.lt/rs/legalact/b94e0c50f5af11e58a059f41f96fc264/>.
12. Neifachas S. ir kt. (2013). Švietimo raidos Lietuvoje įžvalgos. Medžiaga diskusijoms, ŠAC.
13. Riaubienė E. (2017). Edukacinė aplinka: ar jau subrendome pokyčiams mokyklose? <http://www.vgtu.lt/vgtu-naujienu-portalas/universiteto-pulsas/edukacine-aplinka-ar-jau-subrendome-pokyciams-mokyklose/246059?nid=250192>.
14. Veloso L., Marques J. S., Duarte A. (2014). Changing education through learning spaces: Impacts of the portuguese school buildings' renovation programme. *Cambridge Journal of Education*, Nr. 44(3), p. 401–423.
15. Zulumskytė A. (2004). Mokyklinės aplinkos samprata ir raiškos aspektai. *Tiltai*, Nr. 18.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams, mokyklos bendruomenei ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Leidiniai skelbiami internete adresais: <http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/tyrimai-ir-analizes/svietimo-problemos-analizes/2012-metu>; <http://www.sac.smm.lt/index.php?id=36>.

Pasiūlymus, pastabas, komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt). Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų skyriaus vyriausiąją specialistę Jūratę Vosilytę-Abromaitienę (jurate.vosilyte-abromaitiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė Asta Gražytė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Švietimo politikos analizės skyriaus metodininkė.

Konsultavo Dalia Lėckaitė, Švietimo aprūpinimo centro Projektų administravimo skyriaus vedėja.

Mokyklos erdvės palankioms ugdymo(si) sąlygoms

Redaktorė *Mimoza Kligienė*

Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2017-12-04. Tir. 1 400 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, 03163 Vilnius
Spausdino UAB „Indigo Print“, Piliakalnio g. 1, 46223 Kaunas